

жет утешиться человеческое сердце одной лишь кошкой – без любви тех, кто находится рядом. Финал новеллы трогательный, он концентрирует в себе идейное содержание произведения в целом. Особо остро ощущается непонимание родных друг другу людей (в данном случае мужа и жены), которые, несмотря на свой супружеский статус, не имеют ничего общего. Посторонние люди (хозяин гостиницы и служанка) оказываются более чуткими, внимательными и душевно щедрыми к незнакомым людям. Образ окна, в которое смотрит женщина, в структуре данной новеллы символизирует надежду главной героини на обретение себя и возможность понимания своего внутреннего мира, в первую очередь, близкими людьми.

Заключение. На основе идейно-тематического анализа указанных новелл можно утверждать, что особенность повествовательной манеры Э.Хемингуэя заключается в лаконичности описаний, мастерском использовании детали, минимуме средств художественной выразительности. Диалоги в новеллах писателя немногословны, они несут минимум содержательной информации, однако играют ключевую роль для понимания скрытого смысла, так называемого подтекста произведения.

1. Хемингуэй, Э. Прощай, оружие! Рассказы / Э. Хемингуэй. – М., 1977. – 382 с.

ЛЕКСИЧНАЯ АПАЗІЦЫЯ Ў ВУСНАЙ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ ЯК СРОДАК ВЫРАЖЭННЯ АСАБЛІВАСЦЕЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Казлова А.М.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Мартынкевіч С.В., канд. пед. навук, дацэнт

Вусная народная творчасць – важная частка духоўнай культуры кожнага народа. У ёй у канцэнтраваным выглядзе захоўваюцца маральныя ідэалы і каштоўнасці грамадства, багаты культурны вопыт, веданне якога адыгрывае важную ролю ў патрыятычным, ідэалагічным, культурным выхаванні, садзейнічае фарміраванню гуманістычных ідэалаў грамадства, актыўнай грамадзянскай пазіцыі, развіццю пацучы нацыянальнай годнасці.

Гутарковая мова беларускага народа насычана незлічоным багаццем прыказак і прымавак, якія адрозніваюцца павучальнай сілай думкі і глыбокім зместам. Прымаўкі і прыказкі ўзнаўляюцца падчас пэўнай жыццёвай сітуацыі ў якасці пэўнай высновы, абагульнення. Калі ў прыказках маюць месца абагульненне і закончанасць думкі, то ў прымаўках мы не знаходзім абагульняльнага значэння зместу і завершанасці думкі. Думкі ў загадках выказваюцца ўмоўнаю моваю, таму разгадваюцца загадак – гэта рэальнае ўзнаўленне ўтоенага за метафарычнымі вобразамі сэнсу, карціны, прадмета, з’явы і інш.

Мэта працы – даследаваць і разгледзець спецыфічныя асаблівасці беларускай мовы праз сродкі выражэння семантычнай апазіцыі ў прыказках, прымаўках і загадках.

Матэрыял і метады. Крыніцай фактычнага матэрыялу былі абраны інтэрнэт-рэсурсы, слоўнікі беларускіх прыказак і прымавак, зборнікі загадак. Метады даследавання – апісальна-класіфікацыйны, статыстычны, комплексны моўны аналіз.

Вынікі і іх абмеркаванне. Беларуская народная вусна-паэтычная творчасць прадстаўлена амаль усімі жанрамі: *каляндарная і сямейна-абрадавая паэзія, казкі, паданні і легенды, прыказкі і прымаўкі, загадкі, замовы, народны тэатр у розных яго відах, сацыяльна-бытавая лірыка*. Фальклор з’явіўся першай паэтычнай школай многіх выдатных пісьменнікаў. Мова фальклорных твораў выяўляе сваё багацце праз выразнае апісанне прымет, з’яў навакольнага асяроддзя, характарыстык людзей.

У духоўнай спадчыне кожнага народа ёсць тэксты, якім наканавана самай іх прыродай перажываць стагоддзі і эпохі, захапляць сваёй мудрасцю і высокамастацкай формай многія пакаленні. Вялікую цікавасць уяўляюць адлюстраваныя ў тэкстах прыказак і прымавак народныя вераванні нашых продкаў, звязаныя з прыроднымі стыхіямі. Загадкі вызначаюцца трапнасцю выказаў, афарыстычнасцю і сцісласцю формы. З аднаго боку, у загадках, як у прыказках і прымаўках, адлюстраваны багаты гаспадарчы і жыццёвы вопыт працоўнага народа. З другога – у іх знайшлі месца творчая фантазія, кемлівасць, дасціпны гумар народа, яго паэтычныя здольнасці.

Вытокі прыказак, прымавак і загадак адносяцца да тых часоў, калі чалавек жыў у гарманічным суладдзі з прыродай, ад якой ён залежаў, якую абагаўляў і з якой адчуваў непарыўную сувязь. Мова такіх твораў лаканічная, трапная. Яны маюць абагульнены сэнс і ўвасабляюць жыццёвы вопыт народа. Асаблівай трапнасцю, выразнасцю, афарыстычнасцю вызначаюцца зарыфмаваныя прыказкі і загадкі.

У прыказках, прымаўках і загадках часта выкарыстоўваюцца антанімічныя пары, выражаныя рознымі часцінамі мовы. Разгледзім такія прыклады.

Найбольш ярка адлюстравалася ў народных творах сувязь сонца і месяца ў дачыненні да клопатаў земляроба. Напрыклад: *Чым сонца яснее, тым месяц смутнее* [3]. Супрацьпастаўленне антанімічных назоўнікаў *месяц* і *сонца* выклікае розныя асацыяцыі адносна стану прыроды. Кантраст моўных адзінак *яснее* і *смутнее* дапамагае выявіць асаблівасці прыродных з’яў.

Не менш частыя формы прыказак і прымавак – кароткае апісанне або сціслы расказ. Калі прадмет (з’ява) характарызуецца з розных бакоў – вылучаецца не адна прыкмета, якасць, уласцівасць – тады

ў прыказках і прымаўках можа быць некалькі метафар: *На белай зямлі сабакі касцяць, на чорнай пшанічку расцяць* [3]. Супрацьпастаўленне антанімічных прыметнікаў *чорны* і *белы* дапамагае праз асацыятыўнае асэнсаванне колераў паказаць кантраст дзеянняў. У прымаўцы *Зямля святая ўсё прымае* [2] значэнне выражаецца ў тым, што зямля прымае ўсё, акрамя спажывецкіх адносін і не можа толькі аддаваць.

Пры абмалёўцы мастацкіх вобразаў у прымаўках і прыказках выкарыстоўваюцца самыя розныя моўна-выяўленчыя сродкі. Сустрэкаюцца шматлікія параўнанні: *Родная зямелька – як зморанаму пасцелька* [2]. У гэтай праказцы можна выявіць сінанімічную сувязь паміж словамі *зямелька* і *пасцелька*, праз якія актуалізуюцца паняцці пра сувязь чалавека і Радзімы.

У прыказцы *Зямля не згарыць, не ўтоне* [2] супрацьпастаўленне дзеясловаў *згарэць* і *утануць* указвае на тое, што зямля пастаянна абнаўляе свае жыватворныя сілы, не дапускае перавагі як залішне дрэннага, так і залішне добрага.

Антанімічныя пары даволі часта сустракаюцца ў загадках. Напрыклад: *Вясной конь іграе, а летам аддыхае*. (Вада ў рацэ) [2, 121].

Іграе і *аддыхае* – кантэкстуальныя антанімічныя дзеясловы. Загадка зыходзіць ад светаадчування чалавека, які не раз захапляўся характам, дагледжанаю сілаю і спрытам каня, што пасвіўся на мурагах і сыцеў на адборным аўсе. Такі конь і сапраўды мог “іграць” мускуламі, паставай, маланкава-імклівым бегам і рытмічна выразным стукам сваіх капытоў. З іншага боку, антонімы *іграе* і *аддыхае* можна разгледзець, як перадачу прыроднай з’явы: у вясну, калі “іграе”, весела разліваецца, імкліва бяжыць і журчыць у ручаінах веснавая вада, якая толькі пасля, улётку, спакойна ўлягаецца “аддыхаць” у рачныя берагі. Такім чынам, калі мець на ўвазе асацыятыўнасць і паралелізм жывога чалавечага мыслення, то зразумела, што загадка ўтворана на аснове супастаўлення далёкіх і розных з’яў, паміж якімі народ-мастак убачыў пэўнае падабенства. Кантраст антанімічных дзеясловаў дапамагае выявіць асаблівасці прыроднай з’явы і накіроўвае да разгадкі.

Такім чынам, прыказкі, прымаўкі і загадкі – гэта паэзія думкі, паэзія жыццёвай праўды, прыгажосць народнай мудрасці. Яны прыйшлі з глыбінь стагоддзяў і, як сам народ, бяссмяротныя. З дапамогай супрацьпастаўлення і супастаўлення яны становяцца трапнымі выслоўямі, дапамагаюць больш выразна і ярка раскрыць павучальны змест.

Заклучэнне. Фарміраванне карціны свету беларусаў, у якой праяўляецца своеасаблівае ўспрыманне з’яў, прадметаў, адносін паміж людзьмі, выразна фіксуецца ў мове нашага народа, у яго непаўторных узорах вусна-паэтычнай творчасці.

Беларускія парэміі, у якіх адлюстраваны багатыя працоўны вопыт народа, яго мудрасць, псіхалогія і светапогляд, маральна-этычныя і эстэтычныя ідэалы, – неад’емная частка духоўнай культуры нашага народа. Правільна і да месца выкарыстання прыказкі і прымаўкі надаюць гаворцы непаўторнае характава і асаблівую выразнасць. Можна адзначыць, што прыказкі – гэта адметная скарбніца народнай мудрасці, прымаўкі – упрыгожванне думак і гаворкі.

1. Казакова, І.В. Беларускі фальклор: вучэбны дапаможнік / І.В. Казакова. – Мінск: выдав. Цэнтр БДУ, 2007. – С. 10–25.
2. Ліцьвінка, В. Комплекснае даследаванне фальклору і этнакультуры палесся: матэрыялы II Міжнароднай навуковай канферэнцыі 14-15 красавіка 2005 / В. Ліцьвінка. – Мінск: выдав. Цэнтр БДУ, 2005. – 338 с.
3. Пашкоў, Г.П. Беларускі фальклор: Энцыклапедыя. Т. 2 / Г.П. Пашкоў. – Мінск: БелЭн, 2006. – 832 с.

АСАБЛІВАСЦІ МУЖЧЫНСКАГА ІМЕННІКА ВІЦЕБСКА Ў ПЕРЫЯД З 2000 г. ПА 2005 г.

Калакольцава Д.А.,

студэнтка 3 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

Антрапонімы ўяўляюць сабой значны пласт лексічнага складу мовы. Уласныя імёны гучалі і гучаць у штодзённых размовах, іх выкарыстоўваюць у розных стылях мовы. Шлях станаўлення і развіцця антрапаніміі цесна звязаны з гісторыяй народа. Аналіз імён за пэўны перыяд дапамагае аднавіць культурна-гістарычны фон краіны пэўнага часу. Антрапонімы здольны перадаць інфармацыю пра грамадства, яго культуру, таму цесна звязаны з менталітэтам народа. Рэальную карціну фарміравання антрапанімнай сістэмы ў цэлым дапамагае ўявіць аналіз уласных асабовых імён.

Мэта артыкула – выяўленне і апісанне асаблівасцяў уласных асабовых мужчынскіх імён, дадзеных нованароджаным у Віцебску ў перыяд з 2000 г. па 2005 г.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле архіўных запісаў Віцебскіх раённых загсаў. Асноўнымі метадамі даследавання выступаюць апісальны метады і метады сістэмнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. На працягу пяці гадоў, з 2000 г. па 2005 г., у Віцебску дзяцей мужчынскага полу зарэгістравана 7 950, агульная колькасць дадзеных ім імён – 242. Самымі папулярнымі імёнамі з’яўляюцца наступныя (у дужках прыведзена колькасць носбітаў): *Мікіта* (615), *Уладзіслаў* (604), *Ілья* (416), *Аляксандр* (394), *Максім* (384), *Кірыл* (375), *Дзмітрый* (354), *Іван* (329), *Ягор* (309), *Арцём* (276), *Андрэй* (282), *Аляксей* (261), *Павел* (213), *Станіслаў* (170), *Вадзім* (129).